

Oláh János

Hajnali madárszó

Máskor is előfordult velem, hogy álmában kitakarózott, s az éjszakai hűvösség megbor-zongatta. Az első pillanatban nem gondolt hát semmi különösre. Néhány tizedmá-sodperc elég volt azonban ahhoz, hogy ráeszméljen, most valami egészen másról van szó. A madarak zsidongása szemérmetlenül, tolakodón közlőről csattant föl, a bőrét csiklandozta ez a cikákoló hangzavar. Úgy érezte, a féktelen kedvű csőrök, a rigó, a csíz, a pitypalatty habókos karma mind a hajába gabalyodik. Szárnyak tollmotosását vélte érezni a nyaka, a válla környékén, surrogva futottak végig rajta az érintések a feje búbjától hivalkodóan duzzadó mellén, horpadt hasán, ágyékán át egészen a láb-ujja körméig. Még nem fogta fel egészen, mit jelent mindez. Arra is, hogy hajnalodik, csupán a madarak nyughatatlan viselkedéséből következtethetett, hiszen csaknem teljes volt a sötétség. Az elhanyagolt, ismeretlen kert, amit követhetetlen buzgalom-mal vert fel a csalán, lepett be a bozót, bélelt ki a fű, a moha, bizonytalan rémképeket, semmihez se hasonlító árnyékszörnyeket vetített feléje.

Nem csak a sötétség akadályozta abban, hogy ráébredjen a valóságra, ösztönösen ódzkodott a tájékozódástól. Azt remélte, amíg nem ismeri föl a helyszínt, nem em-lékszik vissza az előzményekre, nem kell számot vetnie a következményekkel sem. Ezt, a következményekkel való szembenézést nagyon szerette volna elkerülni, bár legbelül érezte, semmi esélye rá. Ideig-óráig ennyi-annyi haladékot kicsikarhat ma-gának, de végül minden kiderül, föl kell ébrednie, ha már föl nem ébredt, és ébren nincs most is. A tenyerével többször végigsimította lúdbőröz, mégis lázasan forró testét, tudta hát, mégis képtelen volt tudomásul venni, hogy meztelen. Azt is pon-tosan tudta, nem álom ez, mégis valami ébredésfélében reménykedett. Az ébredés azonban elmaradt.

Be kellett látnia, fel kell öltöznie. Annyira fázott, hogy a foga összekoccant. Nehe-zen, szinte mesterségesen lelassított mozdulatokkal tapogatózott a ruhája után, de nem akadt a keze ügyébe semmi. Ettől ijedt meg. Kapkodva kezdte keresni a bugyit, a harisnyát, a kombinét, a blúzt, a szoknyát, a cipőt. Nem értette: hogyhogy nincse-nek sehol? A józanság jeges zuhanyként öblítette le eszméjétől az álom és a már amúgy is tűnőben lévő részegség keverékkábulatát. Amikor először volt kénytelen télvíz idején a tornác takarítása közben könyékig a jeges felmosóvödörbe nyúlni, ak-kor kapta el ugyanez a dermesztő érintés, igaz, csak könyékig. Most végigsiklott a bőrén, egészen a feje búbjától a lábujja hegyéig. És befelé is, egészen az emlékezet idegvégződés-érzékeny nullpontjáig.

Újra látott mindent, de pontosabban, világosabban, kegyetlenebbül, mint akkor, amikor valóban látta. Ártány közlegény, bár ő magát zászlósnak mondta, tolakodó,

mézesmázás pofája, mímelt előzékenységtől zsibbadt mosolya közelképben, a túlpúderezett arcból repecskes térképe belerögzült a zuhanásba. Utálta Ártányt, de legfőképpen magát, hogy engedett neki. Nem értette, hogyan történhetett, amikor pedig mindent tudott róla, mindent, de mindent. Mégis megszédült. Azt hitte, vele más lesz, hiszen valóban másnak mutatkozott. Az uja köré csavarhatja, azt hitte.

Bizonyos fokig érthető volt, hogy elveszítette a fejét.

Ha valakinek nem volt, az itteni szóhasználat szerint, aranyos pofikája, hosszú volt mondjuk az orra, hegyes az álla, egyből rámondták a kerges lelkű vénasszonyok, hogy csúnya. Gizi is hiába érezte az ítélet igazságtalanságát, hiába tiltakozott ellene nemcsak az értelme, hanem testének minden a tükör előtt megnyilatkozó porcikája is, nem volt fellebbezés, ahogy a falusiak tudákosan hajtogatták, apelláta.

A büszkeségével, a fennhéjázásával tüntetett e durvának és igazságtalannak érzett megbélyegzés ellen. Az más kérdés, milyen eredménnyel. Annak ellenére, hogy ez az urizálás kissé szánalmasra sikeredett, bizonyos értelemben mégis sikeresnek volt mondható, a falusiak többségét mindenestre bosszantotta. Gizinek pedig ennyi elég is volt. Tudta, annál többet nem érhet el, minthogy némi borsot tör a nyelvüket rajta köszörülők orra alá. Hadd prüszköljenek, gondolta magában, és ilyenkor még nevetni is volt kedve. Csekély kárpótlást jelentett mindez, ráadásul a helyzetén cseppet sem javított.

Ugyan, mire vág föl annyira, morogták ingerülten az ügyeletes pletykafészek, talán arra a vacak érettségijére, na hiszen, elmehet vele a sóhivatalba. És tovább köszörülték rajta a nyelvüket. Tudta, most már aztán végképp nem talál tisztességes udvarlót hethedt faluban sem. Ha nem éri be valamelyik idejekorán megözvegyült trágya- meg pálinkaszagú állatgondozóval, hát vénlány marad. Ezt már húszéves korában rámondták akárcikre. Nem, ezt a végkifejletet, elhatározta, nem várja meg, akkor inkább fölül az éjféli gyorsra, s meg sem áll, amíg valamelyik építőipari vállalat munkásszállásán helyet nem szorít neki az állam egy emeletes vaságy kiteknősödött fészkeben.

A kezdeti időkben sok-sok ilyen malteros lány rebtent ki a faluból. A legtöbbszörének végleg nyoma veszett. Nem érkeztek róluk hitelt érdemlő hírek, csak a pletyka kíméletlen malma örölte tovább a valamikori hírüket, költött róluk mesébe se illő, rossz-hiszemű történeteket. Többnyire nem találtak rá soha többé az eltévelyedőkre. Hiába utazott fel egynek-egynek az apja vagy valami más katonaviselt rokona a fővárosba, kezdett kutatni, kérdezősködni az elveszett után minden világjáró tapasztalatát latba vetve, szinte sohase jutott eredményre, ami nem is csoda. Ha véletlenül sikerült is átvergődnie a pályaudvari váróteremben vizslató rendőrökön, a beláthatatlanul kusza nevű vállalatok személyzeti archívumainak kartotékdobozai akkor se nyíltak meg előtte. Mélységes titokként kezelték az ide költözötték adatait az illetékesek. Maga a hétfejű sárkány se láthatta volna el különül ezt a feladatot, mint az osztályvezetői székekbe ez időre jócskán belepuffadt, kiérdemesült agitkák, akik a valamikori pár-

kák szerepét átvéve sanda rosszindulattal fonták, tépték, szaggatták a nekik kiszolgáltatott sorsok fonalát.

Voltak néhányan, akik nem bírták az idegenbe vetettség megpróbáltatásait, s hazatértek, tudván-tudva, hogy legtöbbször még a szülői megértést, jóindulatot is nélkülözniük kell. Mégis inkább választották a megszokott környezet által emberszabásúvá szelídített törvényenkívüliség állapotát, semmint a nagyváros minden – számukra az anyatej ízével együtt megismert – rendnek fittyet hányó brutális étvágyának való kivetettségét. Igaz, sorsuk itt is a számkivetettség maradt, de legalább itthon voltak, valahogyan mégis összetartoztak azokkal, akik kivetették, lenézték őket. Ők voltak a szerencsés visszatérők. Számos hazatérőnek azonban már csak csendes temetésére gyűlt össze a legszűkebb rokonság, s még az is foghíjasan.

Akik a tegnapi katonamulatságra szóló meghívást elfogadták, többnyire ehhez a kaszthoz, a megtért malteros lányok kasztjához tartoztak. Talán csak Gizi lógott ki a sorból. Elkényeztetett boltos lány létére meg sem jelent volna ebben a kétes társaságban, ha Törekös Józsi őt is hívja, mint a többieket. Igen, akkor biztosan lemondja a részvételt, vagy le se mondja, egyszerűen nem jelenik meg, ahogyan a többiek is tették. Józsi, a főszervező volt az oka mindennek. Ha nem hagyja ki a névsorból, nincsen semmi baj. Így azonban el kellett mennie, csak azért is, hogy megmutassa, tesz ő Törekös Józsi stencilezett meghívóira. Annyit se érnek azok, mint a múlt heti Szabad Föld, mint a körme feketéje. Rajta aztán nem fog ki se Józsi, se más, azt tesz, amit akar, oda megy, ahova akar, akár hívják, akár nem, elvégre a maga ura. Igen, ezt meg kellett mutatnia.

Néha besegített az anyjának a boltban, de össze azért nem törte magát. Hogyne, érettségizett lány létére csak nem fog az örökös savanyúcukorka-szagban megáporodni. A tanácsháza, a termelőszövetkezet irodája mind tele voltak már az előtte végzett lányokkal, alább pedig ő se akarta adni, az anyja még kevésbé. Majd éppen, hogy kiröhögtesse magát! Az anyja is elsüllyedt volna szegényében, ha a lányát kapával, gráblával a kezében látják a mezőre, a rétre járni, munkaegységért kepesztetni Gizit, ahogy a többi tanulatlan falusi lányt, nem, ezt mindenképpen el akarta kerülni, nemcsak Gizi, ő is. Szinte hallotta a szomszédokat susmorogni: Na, látod-e, mi lött az Abosné lányábu, mögsütheti azt a hírös bizonyítványát, erre köllött annyira fönhordani az orrát, erre vót jó az a nagy flanc?

Így aztán Gizi otthon múlatta az idejét, hol kellemes, hol kellemetlen semmittevéssel. Az érettségi óta az anyja még a házimunkától is igyekezett megkímélni, nehogy kirepedezzen a keze, letöredezzon a körme. Egy alig húszéves lánynak nem éppen mulatságos a falu kényszere által rászabott vénlányszerepet eljátszani, különösen nem akkor, amikor egész testében az elfojtani semmiképpen sem vágyott életöröm forrong.

Lázadni akart hát mindenáron. És ez a bál, ez a katonabál, bármilyen kényszere-

detten összeeszkábált multság volt is, vagy talán éppen azért, megfelelő terepnek bizonyult indulatai levezetésére. Tombolt a lázadás az ősök hülye népdalokba fojtott fájdalma ellen. A magnóból recsegve-ropogva előzőnlő harsány angol szavak, talán éppen azért, mert egyet se értett belőlük, mitikus távlatot adtak ennek a Szabad Európa Rádió által amúgy is a földöntúli jelenségek körébe emelt zenének. A ritmikusan ki-be kapcsolgatott fényszórók, a falusi multságokon eddig sose tapasztalt hangerő s a szomszéd laktanya kiskatonái meg a kaszagyári ifjúnunkások okozta állandó lökdösődés megtették a hatásukat. A gyerekként megtanult, de azóta szégyellnivalóvá vált falusi táncok mozdulatai ugyanúgy egy szempillantás alatt a feledésbe merültek, mint az újmódi tánciskolai tudnivalók. A kollektív vonaglás, amit elsősorban a teherautóval ideszállított kaszagyáriak diktáltak, mindenkit, így Gizit is megbabonázta.

Mint mérges darázsraj, úgy dongta körül az okvetetlenkedő Törekös Józsit félrelökve az Ártány Dezső vezette laktanyai különítmény. Gizi hirtelen szédült bele a csábító démon szerepébe, abba a szerepbe, amelyre álmában sem számított soha. Nem csoda, hogy elvesztette a fejét.

Igyál, kislány, ez nem árt, jaj, csak egy-két korty söröcske meg egy pohár kóla. Így duruzsolt a fülébe Ártány meg a többiek, és ő engedelmesen ivott. Fölé hajoltak, csak egy csókot adjál, kislány, s ő a táncban elbódulva adott.

Ártány s a többi részeg legény erős, mohó mancsa perzselő lángként kapkodott feléje, a derekát, rezgő mellét tapogatta. Ölegették, nem engedték.

Igyál, kislány, ez nem árthat, csak felfrissülsz tőle! Ivott, táncolt boldogan, nevetve, jaj, de hol van, hova szédült, milyen mély verembe?

Az Ártány vezérelte díszes kompánia, mint a forgósél ragadta magával. A paplak kertjét övező hátsó téglakerítés rejtekében estek neki, meztelenre vetköztették, s azt tették vele, amit tehettek. Végül áthajították a kerítésen a túloldalt burjánzó sűrű csalánosba. A ruháin megosztottak, mint prédán a farkasok, kinek a blúz jutott, kinek a szoknya, a harisnya, a buldogképű a bugyira csapott le, nagy keletje lesz neki, gondolta, a laktanyában. Így széledt szét jóllakottan a zsákmány birtokában a horda.

Minderről Giziben már csak valami emlékféle zsongott, mint az anyaméh születés előtti sejtelve, amelyről ugyancsak semmit nem tudunk, de amelyet mégis képtelemek vagyunk egy életen át elfelejteni.

A kert trópusi izgalma egyszer csak megfagyott. A madarak elhallgattak, a levelek moccsanatlanul meredtek a sötétbe. Ez a csönd, ez a mozdulatlanúság azonban csöppet sem volt megnyugtató, olyan volt, mint a kényszerűen hosszú ideig visszatartott lélegzet okozta kimerültség, az ájulás közeledtének káprázata. Vélt zajok, vélt mocnások lobbantak elő mindenünnen a könnyelműen kényükre hagyott zugokból. Gizi ijedten szökött föl a helyéről, és szégyenlősen, egyik kezével az ágyékát, másikkal a mellét takarva futott előre az egyre ritkuló lombok között a meztelen talpát sajgató kőzúzalékos ösvényen. Nem gondolt semmire, a bőrét beborító csaláncsípések han-

gyaérintésnyi tűnyomaira se, üres volt a feje, akár egy őszi madárfészek, de neki most nem is gondolkodnia kellett, sokkal inkább cselekednie. Cselekednie, bármi áron.

A paplak tornáca elé érve megtorpant. Ekkor tudatosult benne, hol is van. Már-már azon volt, visszafordul, amikor belülről, a zöldre festett, hólyagosan hámló faajtó mögül harsány kutyaugatás hangzott fel. A várható hatással ellenkezőleg Gizit ez megnyugtatta. Megállt a lépcső előtt, és várt. Maga elé képzelte a plébános úr magas, kissé görbedt alakját, a fekete reverenda úgy lóg rajta, mit egy jobbvágású madárijesztőn a folt hátán folt kidobott télikabát, a vakítóan fehér csontgallér fölött a fekete szeme mintha egyenesen a másvilágról világítana. Nem, nem jó, igazította ki magát Gizi, azért aludni talán ő is pizsamában alszik. Vagy meztelenül, ahogy azt a kommunista agitátorok beszélik róla, s mielőtt lefeküdné, éjfélig táncol a tükör előtt, a sarka úgy kopog a kemény tölgyfapadlón, mint a kecskepata.

Árky atya körül, ahogy megérkezett és elfoglalta a hivatalát, egyből magasra csaptak az ellentétes szenvedélyek hullámai. Sokaknak már pusztá hallásra sem tetszett a hír, miszerint a megszokott, idevalósi Szajczy plébános úr helyett idegen érkezik, méghozzá a tekintélyes, ugyanezért többek által meglehetősen rossz szemmel nézett, irigy lenézéssel emlegetett Torosnyékről. Arra a mellékkörülményre ügyet se vetettek, hogy ez a helycsere Árky atya bukásával s Szajczy plébános úr fölemelkedésével volt egyenlő, mert hiszen akkor nem úgy kellett volna fogadniuk, mint egy pökhendi püspöki fullajtárt, s határtalan ellenszenvükbe vegyíthettek volna némi kis megértést is. Talán ha Árky atya egyedül, szemlesütve érkezik, vagy ruháit megszagatva átkokat szór az elhagyott Torosnyékre, a kegyükbe férközhetett volna, de nem, Árky atya nem egyedül jött.

Időrágta Mária-zászlók lobogtak a feje felett az eső fenyegette októberi szélben, a keserű zsoldárok örvényének fogságában. A zsoldárokat megfeketedett szájú, rajongó hívők fújták, a zászlónyelek is az ő kezükben ingadoztak. Errefelé szokatlan volt az efféle vakbuzgó hívők, ne mondjam, rajongók csapatos felvonulása. Így aztán nem volt meglepő, hogy tisztelet helyett hangos röhögés fogadta a bevonulást, még a tisztes, templomjáró vénemberek részéről se tellett többre megbocsátó fejcsóválásnál. Néhány magáról megfeledkezett vénasszony csatlakozott csak a menethez.

Árky atya egyáltalán semmi hajlandóságot nem mutatott az ellentétek összebékítésére, esze ágában sem volt enyhíteni a föltűnése okozta meghökölést, nem tűnt el az őt kíváncsian fürkésző rajongó és ellenséges tekintetek elől valahova a sekrestye borzongó homályába, nem hunyászkodott meg, le se rázva reverendájáról a felfröcskölt sarat, azonnal a szószékre hágott, és bejelentette, misézni fog.

A templom a szokatlan időpont ellenére hamarosan megtelt. A padokban szorongó zarándokok köré odagyültek a falu lézengői, a nehéz munkától megkímélt öregek, gyerekek, a kocsmakerülésbe belefeledkezett életerős férfiakon is úrrá lett a kíváncsiság, ők is átugrottak az átellenben működő csapszékből, de még Weisz felvé-

gi kocsmájából is érkeztek lóhalálában igyekvő borközi legények. Árky atya rekedt, kissé fojtott hangon latinul celebrálta a misét, de hát nem is ez volt most az érdekes. Mindenki a szentbeszédet várta.

S elkövetkezett az is. Árky atya hangja nem szárnyalt, nem járt be virtuóz magasságokat és mélységeket, ahogy azt Szajczy plébános úr szájából megszokták, de olyan szenvedély, olyan kétségbeesett hit járta át, hogy még a legelvetemültebb kocsmatöltelek háta is, akik pedig jószerivel csak röhögni ugrottak át egy jó balhé reményében, beleborzongott, ők se tudták kivonni magukat a hatása alól. Néhányan közülük zokogva borultak le a padra, verték a mellüket, hogy ők nem és nem, soha többé nem vétkeznek, nem néznek a pohár fenekére, és akkor, ott, Árky atya sötéten tűző tekintete alatt, hitték is, amit megfogadtak, de mise végeztével alig fordultak ki a templom kapuján, máris a kocsmapult mellett találták magukat, ahol is még mindig föl-fölkogva villámgyorsan a teljes eszméletlenségig részegedtek. Amikor végül a kocsmáros kidobta őket a sáros, hideg éjszakába, és sikerült föleszmélniük, gyűlölet-től vérben forgó szemmel meredtek a templomra, rázták fenyegetően feléje az öklüket. Egészen mostanáig békés, kellemes időtöltés volt a mindennapi lerészegedés, most ezt az örömet is elvette tőlük az átokverte pap, még itt se hagy békit senkinek, a kocsmában, eléri őket akkor is, amikor a kikapós Pupákné szoknyája körül ólálkodik. Úgy érezték, ott lohol az átkaival mindig szívósan a nyomukban, akárhova is veti őket a jó vagy a balsors, nem lesz nyugovásuk, a megszokássá tespedt hétköznapiakat e tolakodó buzgalom folytán a lelkiismeret utálatos ébersége teszi egyre lakhatatlannabbá. Mégis, az önkívületig hatoló fáradtság, a nyomában lecsapó szédült részegség utáni kijózanodás lelkiismeret-furdalás gyötörte pillanataiban azt kellett érezniük, jobb emberek lettek, mint annak előtte voltak.

A buzgó torosnyéki gyülekezet a mise után hamarosan eltávozott a darázs-fészeként felbolygatott faluból, Árky atya magára maradt, de hamar támadtak új rajongói itt is. A már jó ideje elbutult, csöndességben kérődző faluban hirtelen mindennaposak lettek a nemegyszer tettelegességig fajuló torzsalkodások. Hamar doktor rendelőjében egymás sarkát taposták a bevert fejű, megtépett hajú, föl-karmolt arcú, lát-leletért kilincselő kárvallottak. Mindenki kiélhette a szenvedélyét, régóta elfojtott, visszaszorított indulatok törtek fel, meg nem torolt sérelmek nyertek orvoslást a vallás ürügyén kirobbant viszálykodások leple alatt. Árky atya hiába tudott róluk, nem árthatta bele magát e csetepatékba, amelyek látszólag miatta dúltak.

Ez a hallgatás a hétköznapi életben nem is esett nehezére, annyira gyámoltalannak mutatkozott, hogy már-már maga is szégyellte, a tüzelőt is a fájós lábú, beteges nagynénjének kellett megrendelni helyette.

A szószék azonban más volt. Itt nem tudott lakatot tenni a szájára. Égő szomjúság kínozza egész héten át, ami csakis a vasárnapi megszólalásban oldódott fel némi-képp. Mintha valami hirtelen ízű forrásvíz végtelen kortya perzselte volna végig a

torkát, nem tudott parancsolni a szavaknak, amelyek minden megfontolás nélkül áradtak kifelé a melléből, ha megéreztek az igazság közelségét, a csöndes mormolásból egyszerre mellverdeső önostorozásba csaptak, majd a szemérmetlen gyónás kínos pillanatai következtek, de csak azért, hogy az elvakult kinyilatkoztatások körül az illő csöndet megteremtsék.

Tudta, Torosnyékről már-már botrányossá nőtt népszerűsége miatt kellett távoznia. Elhatározta hát, uralkodik magán, tárgyyszerű lesz, nem rugaszkodik el a mai napra rendelt szent evangélium szavaitól, még csak a szokásos semleges aktualizáló magyarázatot sem fűzi hozzá, és nem beszél tovább tíz percnél, nem emeli föl a hangját, a tekintetét, a kezét odaragasztja a szószék karfájához, nem zavarja meg az előre leírt, betanult szöveg monotoniját mindenféle hadonászással, semmivel. Amikor azonban szembetalálta magát a hívők gyülekezetével, lett légyen ez a gyülekezet akár csupán néhány agy-érelmeszesedéstől elbutult vénasszony, összevissza selypegő unoka, menten elveszítette a fejét. A gügye, mongolidióta kis Majtán Flóri jelenléte éppúgy lázba hozta, ha nem jobban, mint az előkelő városi érdeklődők látogatása. A lélek, amelyből hiányzik a mérték, talán ezt szokás Istennek nevezni, egyformán kiszolgáltatott és mégis hozzáférhetetlen, akár a csapongó intellektus, akár a végzetes tudatlanság fogságában senyved. Létezik-e ez a mérték egyáltalán? Az emberek többsége boldogan vonja kétségbe, így legalább gátlás nélkül merülhet bele a világ ördögi üzelmeibe, hagyhatja eluralkodni magán a mindennapos létharc kicsinyes, könyörtelen acsarkodását.

Itt, ezen a ponton próbált meg Árky atya megálljt kiáltani. Önmaga zsigerekig ható őszinte elemzésével kezdte. Jól tudta, ez az egyetlen út, ha van ilyen út egyáltalán, ami a meggyőzéshez vezet.

Eleinte Torosnyéken, kezdő korában, amikor öt-hat lézengő öregasszony volt minden hallgatósága, nem is volt semmi baj. Akkor váltak a nézetei elitélendőkké, különösen a minden szentbeszédét méla unalomba fullasztó püspök úr s az éberem figyelő egyházügyi megbízottak szemében, amikor kezdett népszerűvé válni. Előfordult, hogy egy-egy jeles ünnepen az összesereglett hívek be se fértek a templomba. A kint rekedtek a téren csoportosultak, s püsszelve fülelték Árky atya szavait, amelyek mikrofon nélkül is betöltötték a telített akusztikájú barokk hajót, s harsogva tódultak ki az utcára a nyitva hagyott ajtón keresztül, nem tudta elnyomni őket az állami gazdaság traktorainak pöfögése sem, pedig közülük vagy négy-öt makacsul, az egész mise ideje alatt ott körözött minden vasárnap a templom körül.

Árky atya számára, aki elkényeztetett, külföldet járt, művelt városi sihederként lépett a papi pályára, Avaskér a világ végét jelentette, de nem ez riasztotta meg, sem a sötét elmaradottság, amivel, úgy képzelte, szembe kell szállnia, hanem az a megalázó tény, hogy ide helyezése nem küldetés, hanem száműzetés volt. Személyes megbánottsága azonban nem akadályozta meg abban, hogy komolyan, talán a kelletténél is

komolyabban vegye a kínálkozó feladatot, s megpróbálja kihívásának megfelelni. Nemzethalálról prédikált, az angyalcsinálás miatt ostorozta a makacs vénasszonyokat, s a poklok poklát, a kínok kínját ígérte a vétkeseknek, s mindezt olyan reszkető, vészterhes hangon, hogy a templom szinte megtelt az égő fahasábok s a fortyogó szurok kesernyés illatával, képes volt belecsalni a rémületet még a zugbábaasszonyok gyűlölettől szárazon szikrázó tekintetébe is. Az egyik vasárnap este aztán, meglegelvén a kénköves szidalmakat, valaki papírzacskóba csomagolt friss ürületet csattantott a paplak tornácára, egyenesen a tisztelendő úr ajtaja elé.

Ha Árky atya átsiklik a jelentéktelennek is fölfogható incidens fölött, talán annyiban is marad az egész, senki se figyel föl rá, ő azonban nem ezt tette, nem, megint csak nem a józan megfontolás útját választotta. Fölháborodástól fuldokolva lépett a szöszékre. Percekig meg se tudott szólalni, pedig egész héten erre az alkalomra várt, hogy szembekerüljön végre a tettesekkel. Volt abban némi igazságtalanság, hogy az egész falut azonosította a csíny elkövetőivel, hiába voltak az érvei szinte cáfolhatatlanok. Szerinte a falu közvéleményének el kellett volna ítélni e durva tréfa elkövetőit, s nem cinkos kacsintással nyugtázni az eseményeket, tért napirendre fölöttük. Olyan megszégyenítő beszédet kanyarított a hívei nyakába, hogy még a szelíd tekintetű Kocsor méhés zsebében is kinyílt a bicska. Szerencsére a régi bicskázó hagyományok otromba tréfálkozássá szelídültek mára, s így nem folyt vér, de az imént említett tréfához hasonlók egész láncolata indult el, mígnem e tréfák végül is ide torkollottak, e talányos éjszakai látogató megjelenésébe.

Azt lehetne mondani, Árky atya várta már ezt a találkozást, és most mégis, Gizi látán, földbe gyökerezett a lába. A csapzott haj, a holdsütéstől krétafehérre sápadt arc valószínűtlenül nemtelen, angyali jelenést ígért, de a meztelen emlők ingerlő reszketése, a horpadt has, az elfojtott vágyakozástól darázs-potrohként kissé túlduzzadt csípő, alább már nem is merészelt tévedni a tekintete, valami egészen mást sejtetett. A kimondani szándékozott szó úgy olvadt szét a tisztelendő úr szájában, mint az első csók forróságát a téli éjszakába lehelő kamasz lány nyelvén a hópihe. A hirtelenében a hálóing fölé kapott hétköznapi csuha szerencsére túl bő redői mögött önkéntelen görbedt meg, rázkódott végig a gerince. Röviden sújtott le rá a gyönyör. Kielégülést nem érzett. Hideg és ragadós szégyen maradt utána, semmi más. Meztelenebbnek érezte magát a lánynál, aki, mi tagadás, némi méltósággal, már-már otthonosan viselte a maga ruhátlanságát: még a mellét, a szemérmét se takarta el, úgy lépett föl a tornác mohos téglalépcsőin, s indult meg a tisztelendő úr irányába.

– Uramisten! – csapta össze a kezét a nagynéni. Hitetlenkedve leskelt elő a homályos előszobából. Reszketeg, agg hangjának felcsattanása kizökkentette Árky atyát bódulatából. Gizi ekkor már ott állt közvetlenül a tisztelendő úr előtt, annyira közel, hogy az érezni vélte leheletének párás erdő- és mohailatát, reszketeg mellbimbóinak érintését a reverenda és a hálóing kettős anyagán át. Gizi macskaügyességgel időzött el ennél az önkéntelennek is fölfogható érintésnél, nem hőkölt vissza, de nem sur-

rant tovább az előszoba irányába sem, pedig bármelyiket akadálytalanul megtehetette volna. Árký atya érezte a lány véérének mohó lüktetését, ami szöges ellentétben állt az arcán felejtett szégyenlős mosollyal.

– Nem tudnának rajtam segíteni? – törte meg Gizi a csöndet. A nagynéni szúrós, számonkérő pillantásai alatt be kellett látnia, nem térhet ki a magyarázkodás elől.

A tisztelendő úr reszketeg, bizonytalan közelléte fölszabadította szunnyadó ösztöneit, amelyek olyan frissen, érintetlenségük minden báját visszanyerve ébredtek föl, mintha meg se gyalázta volna őket Ártány meg a bandája. Gizi boldognak érezte magát, olyan boldognak, amilyenek még talán sohase eddigi rövid életében, mohón itta magába Árký atya közellétét, hálás volt a sorsnak e találkozás minden percéért, már-már Törekös Józsinak, Ártánynak is megbocsátott, mégse volt képes valami hosszú, megbocsátásra érdemes mesét kiötlöni.

– Megtámadtak – mondta olyan egyszerűen, mintha valami egészen hétköznapi dolgot jelentene be –, és elvették a ruhámat. – A nagynéni nem szólt egy szót se, csak bólintott kényszeredetten, jelezve, érti, miről van szó, s ott hagyta őket kettesben.

Gizi a maga részéről azt szerette volna, ha ez a pár perc, amíg a nagynéni visszavonultan a szekrényben a maga elnyűtt vénasszonygöncei között keresgél kettesben hagyva őt a tisztelendő úrral, örökké tartana. A tisztelendő úr a reverenda alatt is reszketett. Gizinek több oka lett volna rá, de őt belső oldottságának önfeledt állapota, amelyet a tisztelendő úr lényéből sugárzó, az Ártány képviselte alpári ösztönök mérget semlegesíteni képes aura idézett elő, megvédte a pillanatnyi élethelyzet szégyenérzetétől, biztosabb oltalmat nyújtott neki, mint a legkifogástalanabb állig öltözet.

Aztán ez a mákonyos, véletlen szülte idill is véget ért. A nagynéni visszacsoszogott az előszobába. Meg se várta, hogy Gizi közelébe érjen, már messziről feléje hajított egy fekete kendőbe csomagolt mosószappanszagú csomagot. Élemedett korát meghazudtolva célozta meg a lány fejét. Gizi alig tudott elhajolni. A csomag a haját érve suhant el a bal füle mellett, s a lépcső alján földet érve begurult az enyhe lejtőn egészen a bokrok alá.

– Itt van a ruha, ötözzön fő – adta ki a parancsot a nagynéni, és mellbe lökte Gizit, aki ettől megtántorodott. Hátrálva próbált lebotorkálni a lépcsőn, de elesett. Nem ütötte meg magát, egyszerűen csak a fenekére huppant, bele a puha fűbe. Ha nem lett volna ennyire keserű a szájíze, biztosan elneveti magát, annyira visszás volt a helyzete.

Még egy utolsó pillantást akart vetni a plébános úrra, de már csak a bezárt ajtó hólyagos háta meredt vissza rá. Minden csöndes és mozdulatlan lett újra, csak a vaskos tölgyfa ajtó puskaövésszerű dörrenése himbálózott még mindig kitartóan a levegőben, akár egy pókfonálra függesztett légytetem. Ez a dörrenés aztán le is zárta az eseményeket, habár nem egyszer s mindenkorra.

Gizi anyja, ha tehetne volna, a boltot se nyitja ki soha többé, de még az ablakon a zöld zsalugátért se. Legszívesebben mindörökre eltűnt volna a falu szeme elől, amikor hosszú és kíméletlen vallatás után megtudta végre, mi történt. Később, úgy egy-

két óra dühödt zokogás után kezdte csak el hideg fejjel értékelni az eseményeket, s arra a következtetésre jutott, legjobb, ha megpróbálnak mindent titokban tartani. Ahhoz pedig úgy kell viselkedniük, mintha nem történt volna semmi.

Gizi falfehéren bólogatott. Már a tízórás misén megjelent, egy kis púderrel, festékkel így-úgy eltüntette arcáról a törődöttség nyomait. A legnagyobb csodálkozására a misét egy idegen pap tartotta Árky atya helyett. Nem nézte volna ki a nagynéniből, hogy képes ilyen villámgyors intézkedésre. Látszólag senkinek nem volt érdeke szelőlőtetni az esetet, sem az Ártány-féle bandának, sem a tisztelendő úréknak. Egy idő után Árky atya, úgymond, ideggyógyintézetbe került, Ártányt s a buldogképű zászlóst az ország másik végébe helyezték át szolgálatra. Minden jel arra mutatott, sikerül a történeteket eltussolni. Csodák csodája, mégis minden napvilágra került. Ahogy az már lenni szokott, a szóbeszéd a valódi eseményeknél jóval cifrábbakról is tudni vélt. Mindez nem harsány fölismerésként robbant bele az emberek tudatába, lassan, mondhatni alattomosan szivárgott szét, mint a vályogházak falában a talajvíz. Honnan táplálkoztak a mendemondák, senki se tudta volna megmondani. Szívós terjedésük, már-már kegyetlen céltudatosságuk némi tervszerűséget sejtetett. Nem látszott ajánlatosnak még csak találgatni se, kinek vagy kiknek állt érdekében a botránynak ez a felemás eltussolása. Tényekkel állni elő, szemtanúk és tárgyi bizonyítékok birtokában bíróság elé vinni az ügyet, ahogyan pedig kellett volna, most már lehetetlen volt. A főszereplők mind eltűntek a színről.

Még Gizi maradt legtovább, de körülötte is egyre elviselhetlenebb lett a légkör. A végén már az iskolás gyerekek is összesúgtak a háta mögött, ha végigment az utcán, és ujjal mutogattak rá. Így aztán senki se csodálkozott rajta, amikor egy szép napon ő is megszökött. Állítólag még az anyja se tudta, hová. Az, hogy Törekös Józsit se lehetett megtalálni a kocsmakörnyékén, jóval később szúrt szemet az embereknek.

Kettejük eltűnését eleinte csak a legmerészebb fantáziájú vénasszonyok próbálták kapcsolatba hozni egymással. Lassan azonban szinte magától bizonyossággá vált közös szökésük. Végül még szemtanúk is akadtak, akik együtt látták fölszállni őket az éjjeli gyorsra. Itt, ezen a ponton ejtette el őket a falu szája, hullott ki alakjuk az ügyeletes pletykák pókhálójából.

A tisztelendő urat sokáig siratták, majd próbálták követni újsütetű, fanatikus hívei. Egyik szanatóriumból a másikba zárandokoltak utána, ájtatos imádságok mellett jóféle hazaival is megvigasztalva a vasárnapi látogatások alkalmával. Valahol a lipótmezei ideggyógyintézet táján vesztették nyomát. A megyei kórházból állítólag ideszállították. A hatalmas épületben azonban senki se akart róla tudni semmit: a portás a betegnyilvántartóba, a betegnyilvántartó az ügyeletre, az ügyelet a mentőszolgálatához küldözgette a hívőket, de az óriás, asztallapnyi könyvek, a mágikus sorba rendezett kartotékok mindenütt némák maradtak, kaján vigyorral ásitottak a tájszólásban perlekedő, megfáradt utasok arcába, és a világerő se adták volna ki a titkukat. É ezzel azt is kétségessé tették, hogy egyáltalán létezik ez a titok.